

ОБЛІК ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВІВ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ

Анотація. Розглянуто облікові процедури розміщення комерційними банками коштів на депозитних рахунках та визначено проблеми формування резервів із депозитних операцій як захисного механізму вкладників коштів.

Аннотация. Рассмотрены учетные процедуры размещения коммерческими банками средств на депозитных счетах и определены проблемы формирования резервов по депозитным операциям как защитного механизма вкладчиков средств.

Annotation. The article addresses the accounting procedures of funds investment for deposit accounts made by commercial banks and the problems in generating reserves on deposit transactions, as protective mechanism for depositors' funds.

Ключові слова: депозит, резерви, грошові кошти, номінал, рахунок, депонент, відсотки.

Сучасна ситуація на грошово-кредитному ринку на сьогодні характеризується певним збільшенням напруги через посилення девальваційних очікувань. За таких обставин Національний банк України продовжував проводити більш жорстоку грошово-кредитну політику, посиливши вимоги до формування банками резервів, а також ужив інших заходів щодо стабілізації ситуації на грошово-кредитному ринку. Тому питання порядку в обліку депозитних операцій та своєчасне формування резервів має велике значення.

Дане питання знайшло своє відображення у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, а саме: Долана Е. Дж., Кемпбелла К. Л., Мороза А. М., Савлука М. І., Пуховкіної М. Ф. Проте дотепер серед вчених немає єдиної думки щодо визначення поняття "депозит", що обумовлює необхідність систематизації різних точок зору.

Метою даного дослідження є розгляд та аналіз облікових процедур за депозитними операціями банку, а також дослідження впливу формування резервів за даними операціями на діяльність комерційних банків.

Виходячи з поставленої мети основним завданням є розгляд порядку розміщення банком коштів на депозит та формування резервів.

Об'єктом дослідження виступають депозитні операції банку.

Предметом дослідження є облікові процеси та процедури за депозитними операціями.

Згідно з Інструкцією з бухгалтерського обліку депозитних операцій установ комерційних банків України [1], депозит або вклад – це гроші або інші кошти в готівковій або безготівковій формі, у національній або іноземній валюті, передані власником (фізичною або юридичною особою) або третьою особою за дорученням і за рахунок власника до банку для зберігання на встановлених договором умовах, з обов'язковим поверненням вкладнику.

Депозитні операції – поняття широке, оскільки до них відноситься вся діяльність банку, пов'язана із залученням засобів у внески. Особливістю цієї групи пасивних операцій є те, що банк має порівняно слабкий контроль над обсягом таких операцій, оскільки ініціатива в переміщенні засобів у внески виходить від вкладників. При цьому, як показує практика, вкладника цікавлять не тільки виплачені банком відсотки, але й надійність збереження довірених банку коштів.

Організація депозитних операцій має здійснюватися за умови дотримання ряду принципів:

отримання прибутку і створення умов для отримання прибутку в майбутньому;

гнучка політика в процесі управління депозитними операціями для підтримання оперативної ліквідності банку;

узгодженість між депозитною політикою і прибутковістю активів;

розвиток банківських послуг з метою залучення клієнтів [2].

Депозитні рахунки можуть бути найрізноманітнішими, і в основу їх класифікації можуть бути покладені такі критерії, як джерела внесків, їх цільове призначення, ступінь прибутковості і т. д., найчастіше в якості критерію виступають категорія вкладника і форми вилучення вкладу.

Порядок відкриття поточних, депозитних рахунків у національній та іноземній валюті, а також поточних бюджетних рахунків у національній валюті України та проведення операцій за ними регулюється чинним законодавством України.

Усі особові рахунки вкладників підлягають реєстрації як у бухгалтерії, так і в депозитному відділі банку. Датою відкриття депозитного рахунку є дата надходження грошей на депозитний рахунок. Форма надходження грошей обумовлюється угодою. Юридичні особи мають право перераховувати кошти на депозитний рахунок тільки з поточного рахунку, а фізичні особи можуть вносити кошти готівкою або перераховувати з поточного рахунку.

Після закінчення депозитної угоди закриття депозиту здійснюється на основі оформлення меморіального ордеру. Повернення депозиту і сплата відсоткового доходу юридичним особам здійснюється тільки через перерахування коштів на поточний рахунок, а фізичним особам – шляхом виплати готівки або перерахування коштів

Депозит зараховується на всю суму номіналу на депозитному рахунку до моменту погашення. Залежно від методу виплати процентів за депозитами – за період або на період (авансом) – змінюється сума, що надходить від депонента. У будь-якому разі номінальна сума депозиту та сума, що враховується на депозитному рахунку, збігаються.

За умовами виплати процентів за період проценти сплачуються періодично або в кінці строку, що визначений депозитним договором. Згідно з умовами договору в разі сплати процентів за період на дату залучення коштів здійснюється таке бухгалтерське проведення:

за дебетом відображаються поточні рахунки або каса, за кредитом – рахунок депозиту.

Проценти авансом сплачуються одночасно із внесенням коштів на депозит. Таким чином, номінал депозиту буде більшим, ніж сума, отримана від депонента, на суму сплачених авансом процентів. У разі сплати процентів авансом на дату залучення депозиту здійснюється таке проведення:

за дебетом – поточні рахунки або каса, за кредитом – номінал депозиту.

У разі зменшення корисності розміщеного вкладу (депозиту) або наданого кредиту банки формують (збільшують) резерви згідно з вимогами відповідних нормативно-правових актів Національного банку. У цьому разі в бухгалтерському обліку здійснюється таке проведення:

за дебетом – рахунки для обліку відрахувань у резерви; за кредитом – рахунки для обліку спеціальних резервів.

Резервні вимоги до комерційних банків визначає Національний банк України, і вони стосуються всіх типів вкладів – поточних та заощаджувальних – і покликані уможливити контроль із боку Національного банку України за величиною депозитів, що створюються банками [3].

Як передбачено законодавством, банківські депозити мають відшкодовуватися за їхньою номінальною вартістю. Тому банківські установи, що працюють зі значними сумами вкладів і депозитів, повинні підтримувати відповідний рівень ліквідності, що можливо лише за умови нормального функціонування всієї банківської системи. У разі несприятливих подій криза в одному з банків (якщо не вжити належних заходів) може негативно вплинути на діяльність інших, власне всієї банківської системи.

Депозити є джерелом утворення позикового капіталу банку, який використовується на надання кредитів, здійснення інвестицій тощо. Ці банківські операції приносять банку дохід. Тому банк оплачує громадянину його депозит. Відсоток на депозитні вклади громадянину і є платою за вкладені гроші.

Загострення конкуренції між банками та іншими фінансовими структурами за вклади фізичних та юридичних осіб призвело до появи величезного розмаїття депозитів, цін на них і методів обслуговування. За даними деяких зарубіжних фахівців, у розвинених країнах на сьогодні існує більше 30 видів банківських вкладів. При цьому кожен із них має свої особливості, що дозволяє клієнтам обирати найбільш адекватний їх інтересам і можливу форму зберігання грошових коштів та оплати за товари і послуги.

Залучені кошти банків покривають понад 90 % усієї потреби в грошових ресурсах для здійснення активних операцій, перш за все кредитних. Роль їх виключно велика. Мобілізуючи тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб на ринку кредитних ресурсів, комерційні банки з їхньою допомогою задовольняють потребу народного господарства в додаткових обігових коштах, сприяють перетворенню грошей на капітал, забезпечують потреби населення в споживчому кредиті.

Як перспективний напрям удосконалення депозитних операцій можна запропонувати розширення кола депозитних рахунків клієнтів за різноманітними режимами, подальшу розробку та вдосконалення облікових процедур створення депозитів та формування банківських резервів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Інструкції з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.nau.ua/doc/>. 2. Банківські системи : навч. посібн. / В. І. Капран, М. С. Кравченко, О. К. Коваленко та ін. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с. 3. Банківські операції : підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін. – 2-ге вид. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.